

УДК 327: 004.738.5 (5+6)

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЙ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН АЗІЇ ТА АФРИКИ

INFORMATION COMPONENT OF THE HUMANITARIAN DEVELOPMENT STRATEGIES OF THE ASIAN AND AFRICAN COUNTRIES

ИНФОРМАЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ СТРАТЕГИЙ ГУМАНИТАРНОГО РАЗВИТИЯ СТРАН АЗИИ И АФРИКИ

Кучмій О.П.

Кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. E-mail: o_kuchmiy@ukr.net

Kuchmiі O.

Ph.D., Political Science, Associated professor, Department of International Information, Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv. E-mail: o_kuchmiy@ukr.net

Кучмий Е.П.

Кандидат политических наук, доцент кафедры международной информации Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. E-mail: o_kuchmiy@ukr.net

Анотація. *В умовах прискореного інформаційного розвитку з'явилися нові можливості вирішення питань гуманітарного характеру шляхом сприяння програмам модернізації країн, що розвиваються, на основі широкого впровадження досягнень науки і технологій. У статті відзначено, що поява нових інформаційно-комунікаційних, біо- і нанотехнологій, їх широке впровадження у всі сфери життєдіяльності суспільства не тільки дало можливість удосконалити власне сферу інформації і комунікації, але й допомагає долати асиметрію соціально-економічного і гуманітарного розвитку світу. В статті досліджено сучасні підходи до використання технологій на прикладі функціонування таких платформ, як «Аадхаар», М-Pesa, «Таобао» тощо. Доведено, що впровадження системи «Аадхаар» допомагає уряду Індії забезпечувати інтеграцію соціально незахищених груп населення та долати інформаційну і соціально-економічну асиметрію в країні. Поява цифрової платіжної платформи М-Pesa уможливорює модернізацію платіжних систем та стимулює розвиток малого бізнесу не тільки в Кенії, а й в інших державах Африки. Функціонування платформи електронної торгівлі «Таобао» забезпечує модернізацію й розвиток відсталих регіонів Китаю з традиційним економічним і соціальним укладом шляхом впровадження електронної комерції. У статті також показано, що позитивний досвід використання новітніх технологій країн Африки і Азії може бути використаний для вирішення проблем соціально-економічного і гуманітарного характеру в багатьох країнах і регіонах світу.*

Ключові слова: *гуманітарний розвиток, послуги мережі Інтернет, інформаційна асиметрія, ІКТ-капітал, системи ідентифікації і контролю, електронний бізнес, інформаційні послуги, Аадхаар, Алібаба, Таобао, М-Pesa, Індія, Кенія, Китай.*

Abstract. *In the context of information development, new opportunities have emerged to solve humanitarian issues by supporting programs for the modernization of developing countries, based on the widespread achievements of science and technology. It is noted in the article that the emergence of new information and communication technologies, bio- and nanotechnologies, their widespread introduction into all spheres of society's life made it possible not only to improve the sphere of information and communication, but also acted as a significant factor in the strengthening of integration and cooperation in various spheres and at different levels of international co-operation. Increasing scale of new technologies using helps to overcome both information asymmetry and the asymmetry of the socio-economic and humanitarian development of the world. The article explored modern approaches to the use of technology for the socio-economic and humanitarian development of some countries in Asia and Africa. The example of the functioning of modern platforms proved that the introduction of «Aadhaar» system helps the Indian government to ensure the integration of socially disadvantaged groups and to overcome informational and socio-economic asymmetries in the country. The emergence of the digital payment platform M-Pesa enables the modernization of payment systems and encourages the development of small business not only in Kenya, but also in other countries of Africa. The functioning of e-commerce platform «Taobao» ensures the modernization and development of the backward regions of China with the traditional economic and social order through the introduction of e-commerce. The article showed that the obvious advantages of the introduction of modern information networks and technologies are expanding the scope of trade, facilitating entrance of small and medium businesses, increasing the efficiency and productivity in almost all sectors of the economy, and creating new jobs. Thus it has been proved that the positive experience of using new technologies in the countries of Africa and Asia can be used to address socio-economic and humanitarian issues in many countries and regions of the world.*

Key words: *humanitarian development, Internet services, information asymmetry, ICT-capital, identification and control systems, e-business, information services, Aadhaar, Alibaba, Taobao, M-Pesa, India, Kenya, China.*

Аннотация. *В условиях стремительного информационного развития появились новые возможности решения вопросов гуманитарного характера путем содействия программам модернизации развивающихся стран, на основе широкого внедрения достижений науки и технологий. Появление новых информационно-коммуникационных, био- и нанотехнологий, их широкое внедрение во все сферы жизнедеятельности общества не только дало возможность усовершенствовать собственно сферу информации и коммуникации, но и помогает преодолевать асимметрию социально-экономического и гуманитарного развития мира. В статье исследованы современные подходы к использованию технологий на примере функционирования таких платформ, как «Аадхаар», M-Pesa, «Таобао» и др. Доказано, что внедрение системы «Аадхаар» помогает правительству Индии обеспечивать интеграцию социально незащищенных групп населения и преодолевать информационную и социально-экономическую асимметрию в стране. Появление цифровой платежной платформы M-Pesa содействует модернизации платежных систем и стимулирует развитие малого бизнеса не только в Кении, но и в других государствах Африки. Функционирование платформы электронной торговли «Таобао» обеспечивает модернизацию и развитие отсталых регионов Китая с традиционным экономическим и социальным укладом путем внедрения электронной коммерции. В статье также показано, что положительный опыт использования новейших технологий стран Африки и Азии может быть использован для решения проблем социально-экономического и гуманитарного характера во многих странах и регионах мира.*

Ключевые слова: *гуманитарное развитие, услуги сети Интернет, информационная асимметрия, ИКТ-капитал, системы идентификации и контроля, электронный бизнес, информационные услуги, Аадхаар, Алибаба, Таобао, М-Pesa, Индия, Кения, Китай.*

Постановка проблеми. Втілення концепції побудови глобального інформаційного суспільства ставить перед державами нові завдання у сфері соціально-економічного і гуманітарного розвитку, досягнення яких можливе лише завдяки людиноцентричній системі цінностей, що базується на принципах свободи, справедливості і солідарності. Процеси модернізації, які охопили країни, що розвиваються, спрямовані на всебічне забезпечення інтересів людини, наближення до потреб людини в усіх сферах суспільного життя, створення умов для розкриття її потенціалу й самореалізації [1]. Водночас не завжди країни здатні самотужки долати економічний та інформаційний розрив і тому потребують допомоги як з боку міжнародних інститутів, так й інших акторів міжнародних відносин. **Тому дедалі більшого значення набуває розширення багаторівневого партнерства у гуманітарній сфері, важливою складовою якого виступає сприяння глобальним процесам інформатизації і проникнення нових технологій у всі сфери життєдіяльності людини.**

Мета статті. Дослідити практику вирішення питань гуманітарного характеру країн, що розвиваються, шляхом реалізації програм інформатизації та впровадження нових інформаційних послуг на основі використання інтернету та мобільної телефонії; визначити сучасні пріоритети гуманітарного співробітництва з метою запобігання виникненню криз і конфліктів, причиною яких виступають повільні темпи економічного зростання та низькі соціальні стандарти розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження трансформації підходів до вирішення питань гуманітарного характеру відзначається відсутністю у сучасній світовій політичній думці концептуальної єдності щодо сутності гуманітарного розвитку у контексті глобальних міжнародно-політичних зрушень, наявністю фундаментальних розходжень у наукових оцінках ефективності існуючих механізмів забезпечення гуманітарного розвитку, необхідності пошуку ефективних моделей міжнародного гуманітарного співробітництва із врахуванням сучасних викликів та загроз для стійкого та безпечного розвитку світу. Значний внесок у дослідження інформаційного виміру гуманітарного співробітництва зробили Дж.Акер, С.Асад, Д.Бьорман, М.Грехем, К.Макелві, М.Осборн, А.Оснаго, П.Ромер, Ш.Тан, К.Фостер, К.Фрей, В.П.Горбатенко, Є.А. Макаренко, М.А.Ожеван, Д.Дзоз, С.Здіорук та ін. [3-5]. Проте дослідження із запропонованої тематики мають фрагментарний характер, окремі наукові праці лише частково розкривають теоретичні і практичні аспекти проблеми гуманітарного розвитку і співробітництва. На жаль, переважна більшість досліджень в Україні присвячена або правовим проблемам гуманітарного співробітництва, або аналізу культурно-гуманітарної політики, що призводить до виключення з кола актуальних питань проблем соціально-економічного, політичного, медійного та науково-технологічного характеру. З огляду на це, дослідження сучасних пріоритетів гуманітарного співробітництва, спрямованих на недопущення ескалації криз і конфліктів, причиною яких можуть виступати повільні темпи економічного зростання або відсутність передумов для поступального розвитку країн, що розвиваються, та неспроможність здійснити стратегії модернізації суспільства, становить актуальну проблему сучасної теорії і практики міжнародних відносин. Тому стаття присвячена вивченню досвіду впровадження сучасних інформаційних мереж і технологій країнами Азії та Африки у сферу соціально-економічного розвитку, що уможливує вирішення проблеми забезпечення інтересів людини, зменшення конфліктогенності суспільств шляхом зниження рівня соціальної напруги, підвищення ефективності економічних і політичних реформ тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Гуманітарний розвиток розглядається вітчизняними і зарубіжними політологами як один з пріоритетних напрямків співробітництва у сучасній системі міжнародних відносин, пов'язуючи його переважно з проблемою порушення норм міжнародного гуманітарного права, наприклад, у контексті протидії порушенню прав людини та насильству або надання допомоги у надзвичайних ситуаціях. Водночас, як показує сучасна практика міжнародного співробітництва, цю проблему доцільно розглядати через призму комплексу проблем гуманітарного характеру, зокрема, проблем використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою досягнення цілей сталого розвитку та інтенсифікації стратегій модернізації суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах формування глобального інформаційного суспільства міжнародне гуманітарне співробітництво набуває особливого значення, оскільки тісно пов'язує процес вирішення питань гуманітарного співробітництва та досягнення цілей сталого розвитку з проблемами інформації, поширення інформаційних технологій та подолання «цифрового розриву». Цілі у сфері стійкого розвитку стали поштовхом для нового етапу національного і міжнародного співробітництва у сфері інформації і комунікації, що уможливило реалізацію превентивної функції міжнародного гуманітарного співробітництва – не допустити виникнення нових та поглиблення старих криз та конфліктів шляхом зниження рівня соціальної напруги, підвищення ефективності економічних і політичних реформ, у тому числі, за рахунок сприяння і допомоги у поширенні досягнень науки і технологій у країнах, що розвиваються.

На думку експертів, ІКТ у найближчому майбутньому не тільки виступатимуть рушійною силою світової економіки, а й надаватимуть суттєву допомогу ООН та її спеціалізованим установам в досягненні Цілей у сфері сталого розвитку, спрямованих на ліквідацію бідності, боротьбу з нерівністю і несправедливістю, з негативними наслідками зміни клімату на період до 2030 р. [9]. Як заявив Директор Бюро з розвитку електров'язку МСЕ Брахіма Сану під час Симпозіуму МСЕ у Хіросімі (Японія) у 2015 р., «Цілі у сфері сталого розвитку формулюють проблеми, ІКТ уможливають їх вирішення» [10].

Так, за даними щорічного аналітичного дослідження МСЕ «Вимірювання інформаційного суспільства», у 2016 р. лідерами інформаційно-технологічного розвитку були визнані Південна Корея, Ісландія, Данія, Швейцарія, Велика Британія, Гонконг (Китай), Швеція, Нідерланди, Норвегія та Японія. В цілому доступ до мережі Інтернет мають близько 47 % населення світу, що пояснюється зниженням цін на смартфони та динамічним розвитком мобільних мереж. Отже, за останні десять років кількість користувачів інтернету зросла більше, ніж втричі: у 2005 р. їх нараховувалося близько 1 млрд.чол., а у 2015 р. – понад 3 млрд. Упродовж 2016- 2017 рр. за прогнозами МСЕ й можливості підключення до мобільних стільникових мереж суттєво зростуть, а 95 % населення світу проживатиме в регіонах, покритих сигналом мобільних стільникових мереж, а таким чином матимуть доступ до послуг інтернету через мобільні мережі. Таким чином, як свідчать аналітичні дослідження, в країнах, що розвиваються, кількість домогосподарств, які мають мобільний зв'язок, перевищує показники доступу до електропостачання або чистою питної води; мобільними телефонами користується 70 % найбідніших верств населення, що уможливило більш ефективно поєднання зусиль приватного сектору, громадян та уряду з метою реалізації різноманітних проектів реформ гуманітарного характеру. Водночас, незважаючи на суттєві позитивні зрушення, їх темпи все ще залишаються незадовільними, що негативно може вплинути на подальше досягнення цілей у сфері стійкого розвитку. Але очевидним залишається той факт, що саме технології у сучасному світі перетворюються на рушійну силу розвитку країн і регіонів світу [13].

Поява нових інформаційно-комунікаційних, біо- і нанотехнологій, їх широке впровадження у всі сфери життєдіяльності суспільства не тільки дало можливість удосконалити власне сферу інформації і комунікації, але й виступили суттєвим чинником посилення інтеграції та співробітництва в різних сферах і на різних рівнях міжнародної взаємодії. Ці зміни найбільше вплинули на сферу соціально-економічного і гуманітарного розвитку, зокрема, на вирішення питань гендерної рівності у доступі до освіти, науки і технологій, захисту осіб з особливими потребами, впровадження різних способів творчої і професійної самореалізації людей тощо. Отже, сучасні досягнення у сфері науки і технологій роблять розвиток людства більш інклюзивним, ефективним та інноваційним.

Збільшення масштабів використання послуг мережі Інтернет допомагає долати інформаційну асиметрію між усіма учасниками інформаційної діяльності. Наприклад, у сфері комерції, поява мереж і нових цифрових технологій призвела до скорочення витрат на пошук і отримання інформації, збільшення обсягів доступної, достовірної і прозорої інформації, дозволила суттєво збільшити можливості для нових угод та обладок. Долоати інформаційні бар'єри допомагає створення різноманітних баз даних для потреб електронної комерції, впровадження механізмів електронної торгівлі між компаніями, реалізація концепції «економіки спільного користування», мережеві механізми формування репутації і системи цифрової ідентифікації. Вони сприяють підвищенню ефективності ринку та появі нових ринків, що призводить до розширення торгівлі, створення нових робочих місць і розширення доступу до державних послуг, а отже – сприяє інтеграції [12].

Поява мереж і нових ІКТ також посприяли підвищенню ефективності діяльності як у приватному, так й у державному секторах. Стрімке зниження цін на цифрові технології стало стимулом для компаній та урядів до заміни існуючих факторів виробництва – робочої сили і капіталу, не пов'язаних з ІКТ, на ІКТ-капітал, автоматизацію різних видів діяльності, впровадження нових технологій у всі види господарської діяльності з метою підвищення виробничого потенціалу, підвищення рівня довіри між усіма учасниками комерційної діяльності та збільшення продуктивності праці, що уможливує більш ефективне використання наявного людського капіталу. Отже, спрощення завдань та підвищення продуктивності існуючих факторів виробництва завдяки ІКТ дозволяють постійно підвищувати ефективність діяльності компаній та урядів.

Впровадження інноваційних підходів у сфері комерції та виробництва шляхом збільшення масштабів використання можливостей мережі Інтернет стимулює формування нових моделей ведення бізнесу та надає додаткові конкурентні переваги Інтернет-компаніям у порівнянні з аналогічними фірмами поза мережею. Зменшення витратності комерційної діяльності приваблюють на платформу компаній нових продавців та покупців, породжуючи «ефект мережевих переваг», коли вигода покупців зростає з появою нових продавців, і навпаки. Прикладом можуть слугувати звичайні пошукові системи, Інтернет-аукціони, збільшення учасників яких напряму залежить від кількості продавців, соціальні мережі, які перетворюються на основний механізм мобілізації суспільства та політичних протестів. Таким чином, Інтернет, забезпечуючи постійний зв'язок та співробітництво, може сприяти впровадженню нових моделей ведення бізнесу, зокрема, моделі «двостороннього ринку», сприяти колективним діям, прискорювати інноваційний розвиток [12].

Як зазначають експерти, система цифрової ідентифікації, подібна індійській системі «Аадхаар», дозволяє вирішувати складні інформаційні проблеми і, таким чином, допомагає зацікавленим урядам забезпечувати інтеграцію соціально незахищених груп населення. Портал міжкорпоративної електронної торгівлі, створений корпорацією «Алібаба», істотно скорочує витрати на координацію і, таким чином, помітно підвищує ефективність економіки Китаю, а можливо – й усього світу.

Цифрова платіжна платформа M-Pesa ефективно використовує економію від масштабу, досягнута за рахунок автоматизації, і, таким чином, привносить масштабні інновації в фінансовий сектор, що надає суттєві переваги для жителів Кенії та інших країн Африки та Азії. Посилення інтеграції, підвищення ефективності та впровадження інновацій - це основні механізми, за допомогою яких цифрові технології сприяють гуманітарному розвитку [12].

Так, прикладом успішного поєднання принципів інклюзивності, ефективності та інноваційності є функціонування платформи електронної торгівлі «Таобао», якою керує корпорація «Алібаба». Завдяки впровадженню електронної комерції на базі платформи з'явився феномен «сіл Таобао» – позитивні досягнення у сфері модернізації та розвитку відсталих регіонів з традиційним економічним і соціальним укладом, в яких сьогодні понад 10 % домогосподарств займаються електронною торгівлею. Наприкінці 2104 р. у 200 «селах Таобао» електронною торгівлею займалося понад 70 тис.чол., при цьому приблизно третину становили жінки, п'яту частину – колишні безробітні і близько 1 % – люди з особливими потребами. Отже, розширення можливостей комерційної діяльності на основі використання електронних послуг платформи і зростання масштабів електронної комерції в Китаї в цілому показує, як Інтернет сприяє подоланню ізоляції, зростанню ефективності та розвитку інновацій [14].

У розвитку електронної комерції в Китаї зацікавлені не тільки держава, а й громадяни, оскільки завдяки впровадженню нових методів ведення бізнесу стало можливим подолати асиметрію, яка швидко зростала останні тридцять років. Масштабні інвестиції Китаю у підключення сільських районів до інтернету призвело до того, що вже наприкінці 2015 р. понад 90 % сіл отримали можливість використання фіксованого широкопasmового доступу до мережі і стати активними учасниками національної і глобальної економіки. Успіх платформи «Таобао» та усвідомлення переваг електронної комерції стало поштовхом до утворення китайськими компаніями, у тому числі, компанією «Алібаба», платформи для міжкорпоративних комерційних операцій з метою розвитку внутрішньо- та міжгалузевої торгівлі у виробничому секторі Китаю та експорту. Привабливість таких платформ зумовлюється зменшенням транзакційних витрат через автоматизацію платформ, утримання зборів на низькому рівні та фінансування експлуатації переважно за рахунок реклами. Водночас з'являються й проблеми, зокрема, проблема довіри на ринку і попередження шахрайства, які неможливо вирішити тільки за рахунок автоматизації. Для вирішення цих проблем застосовуються інші механізми – створення онлайн-рейтингів, послуги тимчасового блокування коштів та механізми розв'язання суперечок. Тому найбільшим активом, що накопичується корпорацією «Алібаба» та іншими операторами електронної торгівлі – це дані, які можуть бути використані для підтримки нових напрямків підприємницької діяльності, наприклад, кредитування невеликих компаній на основі автоматизованої оцінки кредитоспроможності [12; 14].

Іншим прикладом може слугувати цифрова система ідентифікації Аадхаар (Aadhaar), започаткована у 2009 році в Індії. Ідентифікаційний номер складається з 12 цифр: 11 з них є автоматично згенерованим унікальним кодом, а 12-а – контрольна сума. Крім звичайних анкетних даних, номер Аадхаар ґрунтується на відбитках пальців і знімках райдужної оболонки ока. Впровадження Аадхаар стало найбільшим як за розмірами, так і за успіхами ІТ-проектom в історії людства. Станом на початок 2016 р 1,1 млрд. індійців або 95% населення країни мало цифровий номер, який є посвідченням особи. Це найбільша біометрична система в світі. Аадхаар використовується при отриманні урядових дотацій і соціальних виплат, як посвідчення особи, як національна платіжна система тощо [16]. У 2016 р. Аадхаар отримав розвиток - до нього була додана цифрова система під назвою India Stack, яка поєднує кілька безпечних систем, що дозволяють зберігати і ділитися інформацією особистого

характеру: адресами, банківськими даними, відомостями про працевлаштування, податкові виплати. India Stack дозволяє громадянам Індії відкривати банківські або брокерські рахунки, вступати до фондів взаємних інвестицій і ділитися медичною інформацією в будь-якому місці Індії виключно за допомогою системи ідентифікації особистості Aadhaar. Тобто India Stack можна вважати основою майбутнього цифрового суспільства [2; 15].

Слід зазначити, що згідно з попереднім дослідженням MasterCard, проведеним в 2015 році, Індія була однією з країн, які найменше готові до введення цифрової системи платежів. Кілька років тому лише 2% фінансових операцій здійснювалися в безготівковій формі [2]. Проте, вже наступного року в Індії була проведена грошова реформа, спрямована на перехід до цифрового суспільства. Вилучення з обігу великих банкнот стало наступним кроком на шляху до нової цифрової системи. Наприклад, після введення Aadhaar в Індії було відкрито понад 270 млн. банківських рахунків. Економіка відреагувала на демонетизацію позитивно. У 2017 році Nifty Bank Index, який представляє 12 найбільших банків Індії, виріс на 30%. Поступовий перехід на безготівкову систему розрахунків, на думку експертів, спричинить позитивний вплив й на сектор телекомунікацій і високих технологій індійської економіки [16].

Система мобільних платежів M-Pesa також є прикладом ефективного поєднання принципів інклюзивності, ефективності та інноваційності. Так, У 2007 році кенійський оператор Safaricom, дочірня компанія Vodafone, запустив систему мобільних платежів M-Pesa («pesa» у перекладі з суахілі «гроші»). Нині системою користуються 19 мільйонів жителів країни (майже половина населення), а річний оборот M-Pesa досягає 10 млрд. дол. США. Сума переказу в системі обмежена 500 дол. США. Зареєструватися в системі може будь-яка людина, у якої є телефон з місцевою SIM-картою. Банківська система безпосередньо не бере участі в операціях, при цьому всі електронні грошові потоки забезпечені депозитами в трьох комерційних банках. З депозитами працюють посередники, які обслуговують рахунки кількох агентів. Нараховані відсотки відправляються на благодійність, що дозволяє Safaricom не реєструватися як кредитна організація [19].

Головною функцією M-Pesa є перекази між мобільними рахунками, які можуть здійснювати не тільки фізичні особи, а й організації [9]. За допомогою M-Pesa кенійці оплачують послуги перевізників, розраховуються в закладах харчування, магазинах і безпосередньо з фермерами, у яких купують сільськогосподарську продукцію напяму, без посередників, сплачують за оренду житла і навчання в школі. Через M-Pesa кенійці можуть також отримувати позики, зарплату і робити банківські внески. Ті ж кенійці, які виїхали за кордон, зокрема, до Великої Британії, можуть переказувати гроші своїм сім'ям на рахунки M-Pesa. Як наслідок – кенійці почали витратити більше грошей. У провінції це позитивно вплинуло на розвиток малого бізнесу завдяки стабілізації доходів невеликих сільських підприємств. Деякі сільські жителі почали заробляти на життя, ставши агентами M-Pesa. Система вплинула й на економіку міст: доступність надійної платформи мобільних платежів привела до зростання кількості стартапів в Найробі, які також використовують M-Pesa [19].

Слід зазначити, що незважаючи на очевидну зацікавленість державного сектору у пошуку оптимальних рішень проблем соціально-економічного і гуманітарного характеру, сектор ІКТ не є значним за обсягами, його частка у ВВП становить близько 6% навіть у країнах-членах ОЕСР. У США, де діють 8 з 14 найбільших в світі за розмірами доходу високотехнологічних компаній, внесок сектора ІКТ у ВВП становить близько 7%. В Ірландії, яка є привабливою для багатьох зарубіжних компаній завдяки своєму конкурентному діловому середовищу і вигідним ставками оподаткування, відповідний показник становить 12%. У Кенії, де сектор ІКТ – один з найбільших в Африці, частка доданої вартості послуг ІКТ в ВВП в 2013 році становила лише 3,8%. Отже внесок капіталу ІКТ у зростання ВВП в останні два

десятиліття залишався приблизно на одному рівні. У країнах з високим рівнем доходу він навіть знизився з 0,7 відсоткового пункту в 1995-1999 роках до 0,4 відсоткового пункту в 2010-2014 роках. У країнах, що розвиваються, внесок капіталу ІКТ в зростання ВВП був незначним – приблизно 15 %, що відображає все ще низький рівень впровадження цифрових технологій. В майбутньому, із подальшим розвитком і поширенням цифрових технологій в країнах, що розвиваються, цей показник може суттєво зрости. Водночас, швидке поширення цифрових технологій в економіці як розвинених країн, так й країн, що розвиваються, означає, що їх переваги реалізуються в широких масштабах, але їх непрямий вплив на зростання складно оцінювати. Інтернет, так само, як й енергетика і транспорт, став невід'ємною частиною інфраструктури країни – так само як й виробничим фактором в майже будь-якому виді діяльності в сучасній економіці. Саме тому виокремити і оцінити сукупний вплив цифрових технологій складно. Більш ефективним є звуження дослідження цього впливу до рівня компаній, оскільки інтернет дає багатьом невеликим компаніям можливість брати участь в глобальній торгівлі, що підвищує інтеграцію; збільшує продуктивність наявного капіталу за рахунок підвищення ефективності, а також заохочує впровадження інновацій, стимулюючи конкуренцію [12].

Серед очевидних дивідендів від впровадження мережевих технологій є розширення масштабів торгівлі. Так, інтернет дає можливість компаніям експортувати більше продуктів на більшу кількість ринків. Встановлено, що 10 %-ве розширення масштабів використання інтернету в країні-експортері розширює номенклатуру продукції в торговельному обігу між двома країнами на 0,4 %. Аналогічне зростання показників користування інтернетом в двох країнах збільшує вартісний обсяг двосторонньої торгівлі (в розрахунку на один вид продукції) в середньому на 0,6 % [4]. Так, в Йорданії, Перу, Чилі та Південній Африці компанії, які торгують через eBay, є «наймолодшими» компаніями, що працюють на традиційних ринках [18]. У Марокко сільські ремісники (деякі з них – неписьменні) продають свої товари по всьому світу через платформу Apou, яка спеціалізується на торгівлі витворами ремісництва. За даними експертів, у найближчі п'ять років обсяг ринку електронної торгівлі може перевищити 6 трлн дол. США .

Найбільший внесок в економічне зростання інтернет забезпечує завдяки зниженню витрат і, таким чином, підвищення ефективності і продуктивності праці практично в усіх секторах економіки. Отримання більш якісної інформації допомагає компаніям краще використовувати наявний потенціал, оптимізувати управління матеріально-технічними ресурсами і ланцюжком поставок, скорочувати вимушені зупинки виробничого обладнання і знижувати ризик. Так, у в'єтнамських фірм, що беруть участь в електронній торгівлі, темпи зростання сукупної продуктивності факторів виробництва, в середньому, на 3,6 % вище, ніж у тих фірм, що не беруть в ній участь. У китайських компаніях-автовиробників, які більш широко використовують можливості інтернету, оборот товарно-матеріальних ресурсів відбувається в п'ять разів швидше, ніж у їх менш «просунутих» конкурентів. А в Ботсвані та Уругваї діють унікальні системи ідентифікації і контролю, що задовольняють вимогам ЄС щодо експорту товарів і підвищують ефективність виробничих процесів [12].

Інтернет може також сприяти виходу на ринок, оскільки інтернет-компанії можуть починати свою діяльність і розширювати її масштаби набагато швидше і з відносно невеликими кадровими ресурсами і капітальними інвестиціями. Хмарні сервіси, що надають послуги з розрахунків і зберігання даних, знижують витрати, пов'язані із запуском підприємства, і дозволяють компаніям в разі необхідності нарощувати потужності, що також знижує ризик для інвесторів. Більшість інтернет-компаній конкурують з «традиційними» компаніями, зокрема, сервіси миттєвого обміну повідомленнями конкурують з сервісами електрозв'язку; пошукові системи і соціальні мережі конкурують з традиційними засобами масової інформації за доходи

від реклами; фірми, що займаються електронною торгівлею, конкурують з традиційними магазинами, а мобільні платіжні системи – з традиційними банками. Інновації, що з'являються в результаті подібної конкурентної боротьби між «онлайнними» і «офлайнними» компаніями, як правило, вигідні для споживачів, особливо в разі, якщо на традиційних ринках існують суперечності. Так, транспортні компанії, такі, як Uber, Lyft, Ola cab і Didi-Kuaidi Dache, стали викликом для ринків таксі-послуг, для яких, як правило, характерні надмірна зарегульованість, обмеження доступу та високі ціни. Аналогічним чином, TransferWise і Xoom зменшили регуляторну ренту в фінансовому секторі і знизили ціни на міжнародні грошові перекази майже на 90 %. В Уганді сервіс eKeebo дозволяє робітникам харчової індустрії самостійно продавати продукцію, не отримуючи ліцензій на створення ресторанів [12].

Поширення інтернету також сприяє створенню нових робочих місць і підвищує продуктивність праці працівників. Переваги від використання мобільних пристроїв та інтернету отримують ті, хто володіє навичками, що дозволяють використовувати нові технології. Однак навіть бідні верстви населення отримують певні вигоди завдяки непрямому впливу на створення робочих місць і розширенню доступу до роботи і ринків. По мірі того, як уряди і приватний сектор будуть опановувати нові розробки цільових цифрових послуг для малозабезпечених, такі вигоди будуть зростати.

Слід підкреслити, що безпосередньо в сфері цифрових технологій створюється все ще досить мала кількість робочих місць, проте число робочих місць, створенню яких ці технології сприяють, може бути значним. У країнах, що розвиваються на сектор ІКТ припадає, в середньому, лише близько 1 % працюючих: менше 0,5 % в Болівії і Гані, і трохи менше 2 % - в Колумбії і Шрі-Ланці. У країнах ОЕСР в цьому секторі зайнято від 3% до 5 % найманих працівників. При цьому робочі місця в сфері ІКТ, як правило, є високооплачуваними, а кожне робоче місце в сфері високих технологій створює в США ще 4,9 робочих місць в інших секторах [7]. У Кенії система цифрових платежів M-Pesa забезпечує додатковий дохід більш ніж 80 тис. її агентів. За даними Китайського державного інформаційного центру, стрімке зростання показників в секторі електронної торгівлі в країні призвело до створення 10 млн. робочих місць в онлайнних магазинах і суміжних службах, що становить близько 1,3 % всіх робочих місць в країні. У цифровій економіці швидко розширюються й нові можливості для підприємницької діяльності та самостійної зайнятості [12].

Здатність інтернету знижувати транзакційні витрати розширює можливості для людей, які мають проблеми з пошуком роботи або доступом до виробничих ресурсів. Тому цілеспрямований аутсорсинг забезпечує роботою через інтернет представників малозабезпечених та соціально незахищених верств населення. Наприклад, влада індійського штату Керала розробила проект «Кудумбашрі», основним завданням якого було передати сервіси в сфері інформаційних технологій на аутсорсинг кооперативам, що об'єднують жінок з бідних сімей; 90 % цих жінок раніше ніколи не працювали поза домом [11]. Сервіси Samasource і Rural Shores пов'язують клієнтів в Сполучених Штатах і Об'єднаному Королівстві з працівниками в Гаїті, Гані, Індії, Кенії і Уганді. 44 % всіх працюючих в онлайнному режимі на платформі для фрілансерів Elance, що входить до складу Upwork, складають жінки, переважна більшість яких прагне працювати за гнучким графіком з дому, що є основною перевагою роботи через інтернет [12].

У сфері соціально-економічного і гуманітарного розвитку найбільш суттєвим фактором впливу інтернету на окремих людей є підвищення продуктивності праці працівників. Автоматизація виробничих процесів призвела до переорієнтації працівників на ті види діяльності, які мають більш високу додаткову вартість. Раціональне використання масових відкритих онлайнних курсів (МООС) або онлайнних механізмів навчання, таких, як Академія Хана, дозволяє скорочувати

розрив у сфері освіти між розвиненими країнами, та країнами, що розвиваються, оскільки дозволяє збільшити кількість висококваліфікованих кадрів. Найбільші вигоди цифрових технологій для малозабезпечених полягають у зменшенні витрат на пошук інформації. Технологія може забезпечувати працівників інформацією швидше і дешевше, знижуючи ступінь нерозуміння або невизначеності [3; 6].

Найбільший попит мають послуги Інтернету та мобільної телефонії у галузі сільського господарства. Так, наприклад, у Гондурасі, завдяки впровадженню сервісу отримання інформації про ринок через службу коротких повідомлень (SMS), ціни на сільськогосподарську продукцію піднялися на 12,5 % [8]. У Пакистані завдяки використанню спеціальних мобільних додатків можливо вирощувати культури, які раніше вважалися швидкозривними, а сьогодні приносять значний прибуток, причому втрати найменш лежких культур в період після їх збирання знижуються на 21-35 % [5].

Впровадження системи електронних послуг завдяки поширенню інтернету, з одного боку, призвело до поступової трансформації вже існуючих сервісів та появи нових цифрових товарів та послуг у сфері охорони здоров'я, освіти та роздрібною торгівлі. Як свідчать результати соціологічного опитування у 12 країнах Африки, цифрові технології переважно позитивно вплинули на їх повсякденне життя. Так, 65 % респондентів висловили переконання, що їх сім'ї стали жити краще завдяки мобільній телефонії та поширенню інформаційних послуг, 73 % при цьому зазначали, що мобільні телефони покращили транспортний сервіс; дві третини респондентів висловили впевненість, що наявність мобільного телефону підвищує відчуття безпеки [12; 20].

Але й у розвинених країнах, як показують дослідження, економічні переваги впровадження інтернету є очевидними. Так, опитування споживачів у Німеччині, Іспанії, Франції, Великій Британії та США, проведене компанією McKinsey у 2010 р., показало, що медіанний обсяг матеріальної вигоди, яку люди щорічно отримують завдяки інтернету, перевищує 3000 дол. США. В Естонії електронний підпис дозволяє заощадити 20 хвилин на кожній транзакції. В середньому, від використання подібних сервісів можна отримати додаткові споживчі вигоди на суму бл. 500 дол. США на рік, а при екстраполяції цієї суми на всю сукупність користувачів, йдеться про масштабні переваги [12].

Висновки. Таким чином, сталий розвиток і скорочення бідності – це головні завдання, що стоять перед глобальними партнерством. У сучасному світі проблеми виникають у взаємозалежних в глобальному масштабі екологічних, економічних і соціальних системах, і для їх вирішення необхідна глобальна співпраця установ, що працюють у сфері розвитку, неурядових організацій та міжнародних міжурядових організацій. Водночас можливості цих структур є обмеженими.

Революційні прориви у сфері даних і технологій та стрімке поширення результатів науково-технологічного прогресу сприяють подоланню розриву між ресурсами країн та їх прагненнями, підвищуючи ефективність реалізації проектів і залучаючи всі зацікавлені сторони до співпраці. Тому питання співробітництва у сфері інформаційного і технологічного розвитку можуть увійти до пріоритетів міжнародного гуманітарного співробітництва, оскільки мають значний потенціал вирішення проблем соціально-економічного розвитку, а отже, можуть стати присутнім фактором запобігання збільшенню масштабів міграції, зниження конфліктогенності суспільств та перетворитися на базу для стратегій модернізації держав та переходу на якісно новий рівень соціально-економічного і політичного розвитку.

Список використаних джерел

1. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року. Проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/StPrior_12/3.pdf.
2. Мануков С. Индия может стать первой «безналичной» страной / Сергей Мануков [Електронний ресурс] // «Expert Online». – Режим доступу: <http://expert.ru/2017/07/4/indiya-mozhet-stat-pervoj-beznalichnoj-stranoj>.
3. Aker, Jenny C., Isaac M. Mbiti. Mobile Phones and Economic Development in Africa [Електронний ресурс] / Aker, Jenny C., Isaac M. Mbiti. – Режим доступу: https://www.cgdev.org/files/1424175_file_Aker_Mobile_wp211_FINAL.pdf.
4. Alberto Osnago Shawn W. Tan. Disaggregating the Impact of the Internet on International Trade [Електронний ресурс] / Alberto Osnago Shawn W. Tan. – Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/775151470666224651/pdf/WPS7785.pdf>.
5. Asad S. The Crop Connection: Impact of Cell Phone Access on Crop Choice in Rural Pakistan [Електронний ресурс] / Saher Asad. – Режим доступу: <http://pubdocs.worldbank.org/en/368061466183263192/Saher-Asad.pdf>.
6. Goyal A. Information, Direct Access To Farmers, And Rural Market Performance In Central India [Електронний ресурс] / Aparajita Goyal. – Режим доступу: <http://www.indiaenvironmentportal.org.in/files/Information,%20Direct%20Access%20to%20Farmers.pdf>.
7. Martin B.L. Mobile phones and rural livelihoods: An exploration of mobile phone diffusion, uses, and perceived impacts of uses among small- to medium-size farm holders in Kamuli District, Uganda [Електронний ресурс] / Brandie Lee Martin. – Режим доступу: <http://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2467&context=etd>.
8. Pineda A. The Impact of ICT on Vegetable Farmers in Honduras [Електронний ресурс] / Allan Pineda, Marco Aguero, Sandra Espinoza. – Режим доступу: <http://www20.iadb.org/intal/catalogo/PE/2011/08098.pdf>.
9. Доклад о человеческом развитии 2016 Человеческое развитие для всех и каждого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2016_report_russian_web.pdf.
10. Измерение развития ИКТ: Новые тенденции, новые проблемы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.itu.int/en/itu/news/Documents/2016_ITUNews01-ru.pdf.
11. Обзор хода осуществления Пекинской платформы действий и итогов ее выполнения на региональном и глобальном уровнях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://digitallibrary.un.org/record/530729/files/E_ESCAP_BPA_1-RU.pdf.
12. Цифровые дивиденды. Доклад о мировом развитии / Всемирный банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/224721467988878739/pdf/102724-WDR-WDR2016Overview-RUSSIAN-WebRes-Box-394840B-OUO-9.pdf>.
13. Measuring the Information Society Report. 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/misr2016/MISR2016-w4.pdf>.
14. «Taobao Villages» in Rural China Grow Tenfold in 2014. Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.alizila.com/report-taobao-villages-in-rural-china-grow-tenfold-in-2014>.
15. В Индии разворачивают крупнейшую в мире программу идентификации личности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.cisco.com/c/ru_ru/about/press/press-releases/2014/12-120314b.html.

16. Aadhaar Online Services [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://uidai.gov.in>.
17. About M-Pesa [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.mpesa.in/portal/customer/AboutMpesa.jsp>.
18. Commerce 3.0 for Development: The Promise of the Global Empowerment Network. An eBay Report Based on an Empirical Study Conducted by Sidley Austin LLP [Электронный ресурс]. – eBay Inc., Washington, DC. – Режим доступа: https://www.ebaymainstreet.com/sites/default/files/eBay_Commerce-3-for-Development.pdf.
19. M-Pesa: the story of how the world's leading mobile money service was created in Kenya [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vodafone.com/content/index/what/technology-blog/m-pesa-created.html>.
20. Research ICT Africa [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://researchictafrica.net/research/research-policy-briefs>.

References

1. Konceptsiya gumanitarnogo rozvy`tku Ukrayiny` na period do 2020 roku. Proekt [Humanitarian Development Concept of Ukraine for the period up to 2020. Draft]. Available at: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/StPrior_12/3.pdf
2. Manukov S. Y`ndy`ya mozhnet stat` pervoj "beznyaly`chnoj" stranoj // «Expert Online». [Manukov S. India may become the first "non-cash" country]. Available at: <http://expert.ru/2017/07/4/indiya-mozhet-stat-pervoj-beznalichnoj-stranoj>
3. Aker, Jenny C., Isaac M. Mbiti. Mobile Phones and Economic Development in Africa. Available at: https://www.cgdev.org/files/1424175_file_Aker_Mobile_wp211_FINAL.pdf
4. Alberto Osnago Shawn W. Tan. Disaggregating the Impact of the Internet on International Trade. Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/775151470666224651/pdf/WPS7785.pdf>
5. Asad S. The Crop Connection: Impact of Cell Phone Access on Crop Choice in Rural Pakistan. Available at: <http://pubdocs.worldbank.org/en/368061466183263192/Saher-Asad.pdf>
6. Goyal A. Information, Direct Access To Farmers, And Rural Market Performance In Central India. Available at: <http://www.indiaenvironmentportal.org.in/files/Information,%20Direct%20Access%20to%20Farmers.pdf>
7. Martin B.L. Mobile phones and rural livelihoods: An exploration of mobile phone diffusion, uses, and perceived impacts of uses among small- to medium-size farm holders in Kamuli District, Uganda. Available at: <http://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2467&context=etd>
8. Pineda A. The Impact of ICT on Vegetable Farmers in Honduras. Available at: <http://www20.iadb.org/intal/catalogo/PE/2011/08098.pdf>
9. Doklad o chelovecheskom razvitii 2016: Chelovecheskoe razvitie dlya vseh i kazhdogo [Human Development Report 2016 Human Development for Everyone]. Available at: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2016_report_russian_web.pdf
10. Izmerenie razvitiya IKT: Novyie tendentsii, novyie problemy [Measuring ICT development: New trends, new challenges]. Available at: https://www.itu.int/en/itu/news/Documents/2016_ITUNews01-ru.pdf
11. Obzor hoda osuschestvleniya Pekinskoy platformy deystviy i itogov ee vyipolneniya na regionalnom i globalnom urovnyah [Review of the implementation of the Beijing Platform for Action and its regional and global outcomes]. Available at: https://digitallibrary.un.org/record/530729/files/E_ESCAP_BPA_1-RU.pdf
12. Tsifrovyye dividendyyi. Doklad o mirovom razvitii [World Development Report 2016: Digital Dividends]. Available at:

<<http://documents.worldbank.org/curated/en/224721467988878739/pdf/102724-WDR-WDR2016Overview-RUSSIAN-WebRes-Box-394840B-OUO-9.pdf>>

13. Measuring the Information Society Report. 2016. Available at: <<https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/misr2016/MISR2016-w4.pdf>>

14. «Taobao Villages» in Rural China Grow Tenfold in 2014. Report. Available at: <<http://www.alizila.com/report-taobao-villages-in-rural-china-grow-tenfold-in-2014>>

15. V Indii razvertyivayut krupneyshuyu v mire programmu identifikatsii lichnosti [India has the largest personal identification program in the world]. Available at: <https://www.cisco.com/c/ru_ru/about/press/press-releases/2014/12-120314b.html>

16. Aadhaar Online Services. Available at: <<https://uidai.gov.in>>

17. About M-Pesa Available at: <<https://www.mpesa.in/portal/customer/AboutMpesa.jsp>>

18. Commerce 3.0 for Development: The Promise of the Global Empowerment Network. An eBay Report Based on an Empirical Study Conducted by Sidley Austin LLP. – eBay Inc., Washington, DC. Available at: <https://www.ebaymainstreet.com/sites/default/files/eBay_Commerce-3-for-Development.pdf>

19. M-Pesa: the story of how the world's leading mobile money service was created in Kenya. Available at: <<http://www.vodafone.com/content/index/what/technology-blog/m-pesa-created.html>>

20. Research ICT Africa. Available at: <<http://researchictafrica.net/research/research-policy-briefs>>

УДК 341.96.